

August Šenoa kao operni kritičar

Hubert Pettan

(Nastavak)

III

Prvu Šenoinu kritiku o našim glazbeno-kazalnim izvedbama nalazimo u Pozoru br. 118. od 7. 4. 1866. Odnosi se na dvije Offenbachove operete (Svadba kod svjetiljaka i Meštar Fortunio), izvedene 4. 4. 1866, poznate već otprije općinstvu. Spominje kako »laki i ugodni zvukovi njegovih opereta osvojiše sve općinstvo zagrebačko«. Pjevači i pjevačice pjevali su dosta dobro, slabija im je bila igra. Dosta dobro su igrali gg. Plemenčić, Mandrović i gospodč. Norvegova,** ali »ukupni tečaj i razvitak predstave je gdjegod zapinjao... G. Lesićeva*** pjeva dobro, kreće se vješto, al' kakovim je jezikom govorila, toga nismo mogli razabrati«. Kudi prijevod.

U broju 120. Pozora od 10. 4. 1866. piše o Suppéovoj opereti Veseli đaci. »Prikazana je vrlo dobro, i po tom se vidi, da bi naši glumci lijepo napredovati mogli da ima u ravnateljstva više energije«. Spominje da je vidio tu operetu u Beču i da se tamo ne prikazuje mnogo bolje, samo je u Beču jači zbor. Hvali Norvegovu (Glas joj je dođuše slabašan, al' ga ona zato umije vješto rabiti. Igra joj bijaše živahna), Plemenčića i Freudenreicha**** (prikazao je lihvara karakteristički, pjevanje je poradi hrapava mu grla slabije bilo). Ukupna igra i pjevanje zbora bijaše živo i točno. Prijevod dosta slab (naglasak podnipošto ne slaže sa glazbenim ritmom).

O daljnjoj jednoj izvedbi iste operete (Pozor broj 126. od 17. 4. 1866.): Veseli đaci pođuše glumcima jošte bolje nego posljednji put za rukom. Zbor je bio jači, a gdčna Norvegova, budući zdrava grla, pjevala je i igrala izvrsno. Spominje Plemenčića, Mandrovića, Perisovu i Freudenreicha. »Čusmo i nekakovu hrapavu prostačku improvizaciju od g. redatelja... Po kazališnim zakonima imaju redatelj i ravnatelj paziti, da se svaka ma i nedužna improvizacija zapriječi ili kazni...«

* Vjerojatno se radi o zabuni, jer izgleda da je Šenoa ipak u Agramer Zeitungu pisao u godištu 1867/8 (barem do 21. 2. 1868.).

** Karolina (Dragojla) Norveg (1832—1903), od 1854. supruga Josipa Freudenreicha.

*** Matilda Lesić (1845—1909), supruga Vilima Lesića, majka Toše Lesića. Obzirom na velik opseg glasa pjevala i sopranske (Rusana u Mislavu), mezzosopranske i altovske uloge (Amneris, Azucena i dr.). Evu u Zrinjskome pjevala je 65 puta!

**** Josip Freudenreich (1827—1881), glumac, redatelj i pisac (»Graničari«). Za njegove uprave kazališta uvedene su 1863. operetne predstave.

Izvedbu vaudevilla »Chonchon, biser chamounijski« smatra najboljom predstavom od svih dosadašnjih. »Glumci se nisu držali, kao obično, male šaptarske kolibice, stoga im je i prikazivanje slobodnije, okretnije bilo«. Za Norvegovu (glavna uloga) veli da nema dakako mlado, zvonko grlo, al' joj ga s druge strane zamjenjuje ponešto vještina. (Pozor br. 298. i 299. od 9. i 10. 10. 1866.) U istim brojevima spominje izvedene operetne predstave Veseli đaci, Meštar Fortunio (nije tako uspjela kao prošle sezone), Čarobne gusle, Svadba kod svjetiljaka i Suprug pred vratima.

O premijeri Suppéove operete »Deset djevojaka, a ni jedan muž« piše u Pozoru od 19. 10. 1866: Da je ta opereta silu svijeta namamila u naše često pusto kazalište, može si svatko pomisliti, jer je u novije vrijeme ova vrst šaljive pjevanje igre svuda mah preotela, te da se pjeva i dopada na svim evropejskim kazalištima. Hvali g. Schwarza, koji se muči i brine, kako bi koja opereta čestito pošla za rukom, jer je učenje i pjevanje igre kod nas vrlo mučno, jer mnogi pjevači i pjevačice nisu muzikalno naobraženi, već pjevaju samo po sluhu. Hvali izvedbu (Freudenreich, Norveg i Lesićeva). Uloga Parisa nije za g. Plemenčića. Zborovi složni i dobri, ali u početku ponešto slabašni prema glazbi. Govori o odijelu i prijevodu pjesama...

Daljnje izvedbe ove operete bile su još bolje (mjesto Plemenčića pjevao je g. Ban st., ali uloga mu ne pođe nikako za rukom). Hvali i daljnje izvedbe Veselih đaka i Deset djevojaka.

U korist Norvegove izvedena je »Marija, kći pukovnije«. »Francesca ova vaudevilla, koja imade isti sadržaj kao što lijepa Donizettijeva opera, svakako je vrijedna, da se udomi na svakom boljem kazalištu. Ima u njoj efekta, života i lijepih napjeva, a opet nikakove prostote.« Izvedba je »dobro za rukom pošla, a uredjenje, sceniranje i odijelo bilo je posvema dostojno«. Osvrće se i na pojedine pjevače (Norveg, Mandrović, Plemenčić, spominje i manje uloge, samo ljubovnik Antoine [g. Lesić] pomutio je sav komad, jer se je nespretno vladao. Žali da nije g. Freudenreich, kako je izvorno naznačeno bilo, prikazati mogao ove uloge). Zborovi posve dobri. »Samo molimo ubuduće, neka časnici u pukovnikovu šatoru tako strašno ne izgledaju, kao što posljednji put« (Pozor br. 29. od 5. 2. 1867.)

»Naš komik« Plemenčić je za svoj prijam (10. 2. 1867.) izabrao Kaiserovu lakrdiju Hajka za zločincem i operetu Veseli đaci. Izvedba operete bila je dosta loša, zbor slabiji nego inače, Norvegova i Plemenčić iznemogli su. Plemenčić je ispustio prvih 16 takta svoje uloge te je time pomeo čitavi zbor. I F. Ban izabrao je Vesele đake (uz lakrdiju

Dobar pazar) za svoj prijam (23. 2. 1867.). Izvedba je bila mnogo bolja nego posljednji put.

U Pozoru br. 62. od 15. 3. 1867. osvrće se na premijeru Zajčeve operete Momci na brod. »Milo nam je, da je ovo lijepo djelo Hrvata — i to čestita Hrvata, ugledalo i zagrebački svijet. U Beču se ova opereta veoma rado sluša, a kritika je hvali bez obzira. A i ima bez sumnje prelijepih mjesta. I nježnošću glazbe, i pojedinih pjesama, i živahnošću i krepošću zborova odlikuje se Zajčeva opereta. Samo je škoda, da je toli lijepa glazba potrošena na takov kukavni, nepjesnički tekst. Čuli smo tu operetu u Beču, i valja nam priznati, da je u Zagrebu i glede pjevanja i glede scenarija savršeno prikazana bila, da je ne češ bolje čuti na ikakvom provincijalnom kazalištu. Savršeni i izvrsni bijahu zborovi... Zato zaslužuje i g. Švarc potpunu pohvalu. Spominje gđe Lesić (uloga Maksa) i Norveg; g. Plemenčić igrao je doduše dobro, kao i drugi glumci nepjevači... ali mu grlo nije za ulogu »Pifarda«. Umetnut je bio balet »mornarski ples«, sastavljen po g. Coronelliju. Za naše okolnosti je posve dobar bio... Odišlo i sva priprema bijaše posve ukusno i lijepo, samo jedna pauza nas je strašno mučila...

Spominjući predstojeći prijem gđe M. Lesićeve (Pozor br. 69. od 23. 3. 1867.) piše: Mi sa svoje strane ocijenismo uvijek valjanost današnje korisnice... vješta je pjevanju... imade ponajbolje sposobnosti u svoj kazališnoj družini. Zato je vrijedno, da općinstvo njezinu marljivost nagradi...

U zadnjoj kritici u Pozoru (br. 83. od 9. 4. 1867.) govori i o korisnici za g. Freudenreicha, kad su izvedene dvije operete: Momci na brod i Deset djevojaka a za nijednu muža. »Prva opereta pođe veoma dobro za rukom [Šenoa se rado služi tom izrekom]. Među statistima mornarima kori g. Nedeljka: Čudimo se, da ga je redatelj pustio na pozorište. Pravi prosti mornari nisu doduše trijezni ljudi... al' takovih ne treba na pozorištu, g. Nedeljko je svakako prenaravski prikazao svoju nijemu mornarsku ulogu. Takova škandala neka ne bude ubuduće. Slabije uspjela je opereta »Deset djevojaka«. I korisnika i g. Plemenčića je grlo izdalo bilo. Žalili smo gdiču Norvegovu; jasno se vidjelo, kako je muka popada, kako od boli pjevati ne može. To znači glumce mučiti, a ne općinstvo zabavljati.

Godišta 1867/8. Senoa piše kritike u Agramer Zeitungu. Hvali izvedbu »Kći pukovnije« osim izgovora većine sudjelujućih; izvedba operete Momci na brod bila je dobra, samo su zborovi bili slabiji nego prije. Ulogu Piffarda »pjevao« je umjesto g. Plemenčića debitant Stefanović. Moli upravu da poštedi općinstvo takovih pokušaja... Zaista nepojmljivo je, da se takovoj osobi može povjeriti jednu pjevačku ulogu. (br. 271. od 24. 10. 1867.) Slab zbor spominje i u izvedbi operete »Deset djevojaka...« (br. 284. od 9. 11. 1867.)

U br. 309. od 9. 12. 1867. govori o premijeri Offenbachove Blebetuše saragoske. Hvali orkestralnog direktora g. Švarca, i da nije nježna polovica našega kazališnoga društva tako često indisponirana, opereta bi uspjela. Taj opus Offenbacha u cijelosti nije tako bogat melodijama kao ostala njegova djela..., ima mnogo reminiscenca na Čarobne gusle, Svadbu kod svjetiljaka i dr. G. Freu-

denreich pjevao je ulogu Sarmienta, ali ju više ne će pjevati, jer mu to glas ne dopušta. Gđice Norveg i Odi nisu bile osobito pri glasu, ali je tercet s gđom Lesić uspio. Gđu Lesić hvali osim nerazumljive proze. Vrlo dobri bili su g. Plemenčić i g. Sajević. I zborovi bili su precizni i zvučni, oprema sjajna. Nada se, da će repriza bolje uspjati.

O izvedbi operete Momci na brod: ... još je nikad nismo vidjeli tako dobro izvedenu. Ulogu gđice Norveg pjevala je gđa Odi s mnogo spretnosti.

O reprizi Blebetuše (br. 313. od 13. 12. 1867.): Izvedba je u glazbenom pogledu dobila time, što je g. Ban preuzeo ulogu Sarmienta. U tropjevima i četveropjevima bila je harmonija potpunija i igra g. Bana bila je prihvatljiva. Pjevači i pjevačice bili su bolje pri glasu. Hvali izvedbe pojedinih točaka i prizora, ali prigovara prijevodu. »Ne dvojimo ni najmanje da će spretno pero prevoditelja g. Demetra« moći ukloniti izvjesne tvrdooe.

Navodi da će ove sezone biti izvedene još dvije operete, i to jedna hrvatska izvorna Mornari i đaci od Rešla i Daphnis i Cloe od Offenbacha. Kod te zgrade traži da odbor uzme u obzir slavenska djela te preporuča od poljskih opereta Paževski kraljice Marie (Duniecki), Rus, Verbum nobile (može se dobit u Krakovu), rusinske operete od Lawrowskog (može se dobiti kod kazališta u Lavovu), češku operetu Nevěsta ve studné i dr.

Oprema najnovije operete je raskošna (kazalište ima bogate kostime, toalete naših gospođa su vrlo elegantne), no dekoracije su izbljedjele. »Ako se ne varam, većina njih potječe iz tridesetih godina od Martinellija. One su doduše dobro crtane, ali ih treba od vremena do vremena promijeniti, ... a i ukus se od 1834. znatno promijenio. Spominje što je zastarjelo i što nedostaje. Kipovi su strašni. Preporuča odboru da preko praznika preuzme te reforme.

U Veselim đacima nastupio je novi bariton g. Horvic. Ima lijep iako nešto predebok baritonski glas. Igra nikakova, a u četveropjevima i peteropjevima borio se s tekstom (br. 4. od 7. 1. 1868).

Povodom praiizvedbe Rešlove operete Mornari i đaci (tekst Šuller) obzirom da je o glazbenom sadržaju operete bilo već pisano u tom listu, osvrće se samo na libreto. Glazba je daleko iznad teksta koji je nespretna scenska kompilacija opereta Momci na brod i Veseli đaci. Da je libretist scenski nevješt dokazuju dugi i dosadni, mjestimice besmisleni dijalozi, zatim činjenica da je u I. čin natrpao 13 glazbenih brojeva, a u II. činu ima ih samo tri. Odlazak i dolazak osoba je posve nemotiviran... U tom obliku neka i neće se — nadamo se — opereta više davati.

I konačno u br. 43. od 21. 2. 1868. spominje samo da se davala opereta Svadba kod svjetiljaka. Gđica Odi pjevala je ulogu gđice Norveg s mnogo spretnosti.

Sad nastupa prekid u pisanju glazbenih kritika od nekoliko godina, dok je Senoa bio članom kazališne uprave (od kraja 1868. do početka 1873.) U međuvremenu osnovana je u Zagrebu stalna opera (1870).

(Nastavak slijedi)